

دغدغه‌های آموزش تاریخ

گزارش تفصیلی نشست کشوری

سرگروه‌های درس تاریخ در مازندران

محمدحسین معتمدراد

اولین روز این همایش سه نشست داشت. در نشست اول که ساعت ۸ صبح آغاز شد آقای **عسگری نیکزاد**، مدیر کل اداره آموزش و پرورش استان مازندران، در موضوع تاریخ سخن گفت و در آن به تاریخ نقلی و تاریخ تحلیلی، منابع معتبر تاریخی و نقش تاریخ در پیشرفت جامعه پرداخت. سپس **اسفندیار نظری**، معاون آموزش متوسطه استان مازندران سخنانی ایراد کرد و ضمن خوشامدگویی به سرگروه‌های تاریخ کشور به اهمیت آموزش تاریخ بومی و محلی اشاره کرد و گفت: چون تاریخ بومی و محلی، تاریخ نزدیک و در دسترس است می‌طلبند که معلمان تاریخ در کلاس‌های خود گریزی به آن بزنند و پیوند آن را با تاریخ ملی برای دانش‌آموزان بیان کنند.

تفاهم‌نامه با انجمن ایرانی تاریخ
سومین سخنران دکتر **اکرم صالحی**، مسئول دبیرخانه درس تاریخ بود که به تشریح برنامه عملیاتی دبیرخانه پرداخت و از جمله گفت:

در مورد مسابقه «تولید محتوا» عرض کنم که این مسابقه امتیاز ندارد و فقط یک مسابقه است. من شیوه‌نامه آن را در

اشاره

دومین همایش تخصصی سرگروه‌های کشوری درس تاریخ در روزهای هفتم و هشتم آذر ماه سال گذشته در مرکز آموزشی - رفاهی فرهنگیان ساری برگزار شد. این همایش پس از تلاوت آیاتی از کلام‌الله مجید و پخش سرود جمهوری اسلامی با سخنان **رستمی نژاد** مجری برنامه آغاز گردید. وی ضمن خوشامدگویی به حضاران به بیان اجمالی برنامه‌های همایش در سه محور به بررسی برنامه عملیاتی سال تحصیلی ۹۸ - ۹۷، ارزیابی کتاب نو نگاشت تاریخ پایه دوازدهم انسانی و نشست با انجمن ایرانی تاریخ پرداخت. او ضمناً اشعاری را با گویش مازندرانی برای حضاران قرائت کرد. گزارشی از این همایش را با هم می‌خوانیم.

سایت قرار داده‌ام و شما هم می‌توانید آن را در اختیار همکارانی که می‌خواهند در مسابقه شرکت کنند قرار دهید. وی گفت: یک مورد هم «آزمون آنلاین» است که قرار است به کمک انجمن ایرانی تاریخ انجام دهیم.

دکتر صالحی به تفاهم‌نامه با انجمن ایرانی تاریخ اشاره کرد و افزود: این تفاهم‌نامه با تأیید وزارت آموزش و پرورش امضا شده و به زودی ما براساس همین تفاهم‌نامه کارهای کلی‌تری را انجام خواهیم داد که یک مورد آن می‌تواند رفت و آمد همکاران به استان‌ها را بهبود بخشد. با این تفاهم‌نامه آموزش و پرورش نسبت به عملکرد انجمن ایرانی تاریخ شناخت بهتری کسب می‌کند و ما می‌توانیم کارمان را بهتر انجام دهیم.

یکی از مصداق‌های این همکاری آزمون آنلاین است که قرار است برای ارتقای سطح آموزش تاریخ در مدارس، با همکاری انجمن ایرانی تاریخ انجام شود. ما امسال امور استان‌ها را بین همکاران تقسیم کردیم به طوری که هر ده استان به یک همکار در دبیرخانه تعلق گیرد تا کار بررسی فعالیت‌ها راحت‌تر انجام شود. هر فعالیتی که به دست ما می‌رسد مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و برای هر فعالیت هم فرم‌های ارزیابی تهیه می‌شود. مبنای امتیاز، کیفیت کار همکاران است. مقالاتی هم که همکاران می‌فرستند، می‌بایست در چارچوب شیوه‌نامه مجله رشد آموزش تاریخ باشد تا از طریق دبیرخانه برای مجله بفرستیم.

تاریخ پایه دوازدهم

در ادامه نشست، برخی از سرگروه‌های استانی به نقد و بررسی کتاب تاریخ پایه دوازدهم (پایه دوم متوسطه - ایران و جهان معاصر) پرداختند. اولین نظر را **رضوان نعمتی**، سرگروه تاریخ استان اصفهان اظهار داشت که گفت: محتوای کتاب درسی ایران و جهان در دوره معاصر [پایه دوازدهم] به دلیل اهمیت موضوع و نزدیکی زمانی با دوره فراگیر

از حساسیت قابل توجهی برخوردار است. این محتوا در دو بخش و با دو دیدگاه متفاوت و گاه نامتجانس نوشته شده و فاقد وحدت محتواست.

بخش اول؛ درس‌های ۱ تا ۶

این بخش با رویکردی متفاوت نسبت به بخش دوم نگاشته شده است. می‌توان گفت در بخش اول در نگارش تاریخ تجدیدنظری صورت گرفته و آن این است که نگاه سیاه و یک طرفه‌ای که قبلاً وجود داشت تا حدودی از بین رفته و سعی شده مطالب مبتنی بر منابع نگاشته شود؛ به خصوص دو درس اول که تأکید بر منبع‌شناسی دارد.

نقاط قوت کتاب

۱. انتخاب عکس و تصویر از بناهای تاریخی، شخصیت‌ها، منابع تاریخ‌نگاری، تابلوهای نقاشی، فرش و اشیا به خوبی و به جا انتخاب شده است.

۲. کارهایی چون رنگ‌آمیزی، انتخاب فونت مناسب، نقشه و قطع کتاب جذابیت و جلوه بصری کتاب را افزایش داده است.

۳. از نظر زیبایی‌شناسی، از تصاویر و عکس‌های متناسب با علایق دانش‌آموز استفاده شده است.

۴. برای تداوم و تعمیق یادگیری از «بیشتر بدانیم، بررسی شواهد و مدارک، فعالیت‌ها، جداول و کاوش خارج از کلاس» استفاده شده است. این فعالیت‌ها روحیه بحث و پرسش‌گری و ایده‌پردازی را در دانش‌آموز تقویت می‌کند.

۵. بیان تاریخ اجتماعی، سیاسی، اداری، فرهنگی، اقتصادی و نظامی از نکات مثبت دیگر این بخش از کتاب است.

۶. از منظر اجتماعی با طرح فعالیت‌های گروهی، روحیه همکاری و مشارکت و مشورت در امور را تقویت می‌کند.

۷. محتوای کتاب به صورتی تنظیم شده است که می‌توان در فرایند تدریس از انواع روش‌های فعال تدریس استفاده کرد.

کاستی‌های کتاب

۱. کاغذ کتاب متأسفانه از جمله بی‌کیفیت‌ترین کاغذهاست.

۲. رنگ‌آمیزی برخی پاراگراف‌ها دانش‌آموزان را به اشتباه می‌اندازد که گویی آن‌ها متن اصلی نیستند.

۳. تعداد صفحات هر درس بسیار زیاد است و با ساعت کلاسی هماهنگی ندارد.

۴. در برخی قسمت‌های کتاب به بحث هویت‌یابی توجه نشده است. از جمله در مبحث جنگ‌های ایران و روسیه، نقاط ضعف ارتش ایران برجسته شده است.

۵. حجم مطالب هر درس بسیار زیاد و در عین حال ناهماهنگ با همان درس است. به عنوان نمونه در درس

دکتر صالحی:

امسال امور استان‌ها را بین همکاران تقسیم کردیم به طوری که هر ده استان به یک همکار در دبیرخانه تعلق گیرد تا کار بررسی فعالیت‌ها راحت‌تر انجام شود. هر فعالیتی که به دست ما می‌رسد مورد ارزیابی قرار می‌گیرد

۲ دانش‌آموز باید دوران‌های افشاریه، زندیه، حکومت‌های مسلمان عثمانی و گورکانی، اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی کشورهای اروپایی و آمریکا را یکجا بیاموزد.

۶. مطالب مهم انقلاب مشروطه در درس پنجم در جدول و کادر درج شده در صورتی که پی‌بردن به علل و پیامد حوادث، مستلزم آن است که مطالب در متن اصلی کتاب باشد؛

۷. زیرنویس تصویر صفحه ۱۱ «ارگ سمنان» است که باید «دروازه سمنان» باشد.

۸. در صفحه ۱۴ نامه‌ای آورده شده که حروف آن بسیار ریز است و نمی‌توان هیچ استفاده‌ای از آن برد؛

یکی از ضعف‌های حاکم بر درس دهم، فقدان تحلیل ریشه‌های انقلاب اسلامی ۵۷ است؛ بهتر بود عوامل زمینه‌ساز وقوع این رُخداد بیان و ریشه‌یابی می‌شد

۷. در صفحات ۱۹ و ۲۲ کتاب در مورد اقدامات کریم‌خان زند به صورت تکراری و بیش از اندازه از او تعریف و تمجید شده است. سرگروه تاریخ استان مرکزی، زُرا معماری، نفر بعدی این نشست بود که به بررسی کتاب پایه دوازدهم پرداخت. وی گفت: درس ۲ با ۱۶ صفحه نتوانسته است به صورت گویا در بردارنده حوادث مهم تاریخ زندیه باشد؛ حوادثی مانند سرکوب شورش میرمهنا و اقتدار کریمخان زند در برخورد با هیئت‌های اقتصادی و سیاسی انگلستان و فرانسه. در درس ۳ نیز، با وجود حجم زیاد آن، به شخصیت ارزنده عباس میرزا در دوره قاجار پرداخته نشده است. همچنین به

در زمان این نخست وزیران، روند انقلاب را تسریع نموده، مطلبی بیان نشده است؛ ۵. یکی از ضعف‌های حاکم بر درس دهم فقدان تحلیل ریشه‌های انقلاب اسلامی ۵۷ است؛ بهتر بود عوامل زمینه‌ساز وقوع این رُخداد بیان و ریشه‌یابی می‌شد.

۶. ریشه‌های وقوع جنگ تحمیلی به خوبی بیان نشده است. در صفحه ۱۴۹ آمریکا را مشوق صدام برای حمله به ایران می‌داند. بهتر بود با ذکر سند یا منبعی این نکته بیان می‌شد.

خلیل عینکی ملکی، سرگروه تاریخ استان آذربایجان شرقی، نیز گفت: کتاب تاریخ ۳، پایه دوازدهم در مجموع از نظر تاریخ‌نگاری نوین کتابی است مفید، سودمند، مستند، دارای تصاویر جذاب و محتوای غنی برای فراگیران رشته علوم انسانی، با وجود این باید نکات زیر را به عنوان اصلاح و پیشنهاد یادآور شویم.

۱. در صفحه ۵۵ در جدول بیشتر بدانیم، سطر اول واژه «چهارم» به «چهاردهم» تغییر یابد.

۲. در صفحه ۱۹ سطر آخر ستون سمت راست، تاریخ ۱۲۱۲ ق مجدداً مورد بررسی قرار گیرد.

۳. در صفحه ۶۳ سطر ۲، به جای واژه «مجازات سفیر» به لحاظ بار اخلاقی و بدآموزی سفیرکشی نام خود **گریبایدوف** ذکر شود.

۴. در صفحه ۷۳ با عنایت به نقش زنان در انقلاب مشروطه، ذکر نام **زینب پاشا** به عنوان نمونه، خالی از لطف نیست.

۵. در صفحه ۴۵، در امتیاز رویتز، با توجه به اینکه این امتیاز یک قرار داد برد - برد بوده است، بهتر است نفع ایران نیز از این امتیاز به صورت شفاف برای فراگیران روشن شود. برای مثال طبق این قرارداد، ایران صاحب خط آهن و حرکت قطار سراسری از خزر به خلیج فارس می‌شد.

۶. اسامی و عناوین جغرافیایی از جمله نام دریای خزر براساس عنوان‌های به کار رفته در منابع ذکر شود.

۹. در حالی که می‌دانیم اولین مدارس جدید را میسیونرهای آمریکایی ساختند در صفحه ۵۴ به اشتباه نوشته شده میسیونرهای اروپایی؛

۱۰. در صفحه ۸۱، نقشه سیاسی «اتحاد و اتفاق مثلث» درج شده با عنوان اروپا در آستانه جنگ و به اشتباه ایتالیا را نیز جزء اتفاق مثلث آورده است، در صورتی که در آستانه جنگ ایتالیا جزء اتحاد مثلث بود.

۱۱. محتوای مبحث «انقلاب روسیه» که بر جامعه معاصر ایران بسیار اثرگذار بوده تنها در حد یک پاراگراف است.

بخش دوم درس‌های ۷ تا ۱۲ (به استثنای درس ۸) کاستی‌ها:

۱. در فهرست مطالب کتاب ترتیب حوادث و کروئولوژی تاریخی دیده نمی‌شود. درس چهارم اختصاص به اوضاع اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی دوره قاجار دارد ولی در همین فهرست در مورد دوره پهلوی در ارتباط با سیستم و تشکیلات اداری، اوضاع اقتصادی و فرهنگی عنوانی موجود نیست. در حالی که در برنامه درسی ملی مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی تأکید کرده‌اند که دانش‌آموز باید روال و نظم منطقی درس را بفهمد، پیوستگی و ساختار و انسجام و تفکر منطقی را بیاموزد؛ و ... اما در این کتاب اگر اهداف برنامه درسی ملی تاریخ را در کنار دروس هفت و ... بگذاریم ناهماهنگی و عدم تناسب را به خوبی می‌بینیم.

۲. نقشه صفحه ۱۰۶، ایران را جزء متفقین آورده در صورتی که ایران جزء دول بی‌طرف بوده است.

۳. در درس ۱۰ بیشتر به وقایع‌نگاری پرداخته و از روش علمی تاریخ‌نگاری دور شده است.

۴. در بررسی اوضاع منتهی به سال‌های ۵۶ و ۵۷ و تغییر مکرر کابینه‌ها، صرفاً به آوردن اسامی نخست وزیران پهلوی اکتفا شده ولی از اقدامات آن‌ها و حوادثی که

اقدامات اصلاحی قائم مقام فراهانی و امیرکبیر اشاره نشده است. به نقش شعر و ادب فارسی، موسیقی و ... هم اشاره‌ای نشده است. البته نام بردن از بی بی خانم استرآبادی به عنوان زن پیشرو در ایجاد آموزش و پرورش نوین ایران و تلاش او در جهت اعتلای جایگاه دختران کشورمان در به دست آوردن حق تحصیل جای تشکر دارد. خوب بود تا از سایر زنان دوره قاجار هم که نقشی در تحولات ایفا کردند یاد می‌شد. در درس پنجم از شخصیت‌هایی یاد شده مثل ستارخان، باقرخان، سردار اسعد، محمد ولی خان تنکابنی و پیرم خان ارمنی که مشخص نمی‌شود بعد از فتح تهران چه وضعی پیدا می‌کنند.

از نکات مثبت درس، می‌توان به این نکته اشاره کرد که به مخالفت‌های فکری و سیاسی که با مشروطه وجود داشت خوب پرداخته شده، حداقل بیان شده که علما چند گروه می‌شدند و هر یک چه دیدگاهی داشتند.

لادن رضانی، سرگروه تاریخ شهرستان‌های تهران هم نکاتی را در خصوص کتاب پایه دوازدهم مطرح کرد که عبارت است از:

۱. درس سوم مطالبش پیوستگی منظمی ندارد. در معرفی پادشاهان قاجار نامی از سه پادشاه آخر برده نشده و دیگر اینکه در جنگ‌های ایران و روسیه

و تبعات آن تقدم و تأخر رویدادها رعایت نشده است.

۲. کلی‌گویی در کتاب زیاد وجود دارد؛
۳. به دلیل زمان کم امکان بازدید از کاخ‌ها و یا موزه‌ها و ... وجود ندارد؛

۴. مواد قراردادهای گلستان و ترکمان‌چای یکجا ذکر شده؛

۵. در درس مربوط به قلمرو عثمانی و یا بالکان وجود نقشه ضرورت دارد که به این مورد توجه نشده است؛

۶. کتاب با نگاهی نسبتاً نوین نوشته شده که ارزشمند است. خصوصاً درس اول و چهارم. مثلاً در درس اول در شناخت انواع منابع تاریخی، معرفی تاریخ‌نگاری سنتی و تاریخ‌نگاری نوین بسیار شایسته و مفید مطرح شده و آوردن متونی از هر دو تاریخ‌نگاری یادگیری دانش‌آموز را تسهیل و عمیق می‌کند. اصولاً این کتاب نسبت به کتاب‌های سال‌های گذشته نگاه جدیدتری به تاریخ معاصر دارد.

محمدعلی شیوانسب، سرگروه تاریخ استان گلستان نیز گفت: در چاپ کتاب از کاغذ نامناسبی استفاده شده، در اعراب‌گذاری برخی کلمات بایستی توجه می‌شد مثل عدم تشدید در کلماتی مانند «عهدنامه مفضل» که سبب می‌شود دانش‌آموز در خواندن دچار اشکال شود. از ایرادات دیگری که بر کتاب وارد است این می‌باشد که علی‌رغم ادعای مؤلفین و عنوان کتاب (که مطالب تاریخ ایران و جهان را در هم تنیده و منطبق با موضوعات تاریخ جهانی آورده‌اند)، از درس دهم به بعد خبری از رویدادهای تاریخ جهان مقارن پیروزی انقلاب اسلامی نیست.

تصاویر کتاب جدید و مطلوب نیست حتی در بعضی از صفحات، تصاویر خوب چاپ نشده از جمله صفحات ۱۳۷ و ۱۴۵. دیگر اینکه میزان ساعت تدریس هفتگی این کتاب با موضوعات هر درس انطباق ندارد و دبیر مجبور می‌شود در دو هفته بسیاری از مطالب را تدریس نماید.

در بحث استقرار نظام جمهوری

اسلامی ایران مطلب همکاری دولت موقت با شورای انقلاب اسلامی در اداره امور کشور مطلب جدیدی است و به حق و شایسته در کتاب نونگاشت ذکر شده است.

کوروش زمانی از استان هرمزگان دیگر سرگروه‌ی بود که کتاب پایه دوازدهم را نقد کرد. وی به درس چهارم، صفحه ۵۱ اشاره کرد و گفت: در این درس، آورده شده که «جنگ‌های استقلال آمریکا» موجب افزایش تولید و صادرات پنبه از ایران به روسیه شد، این در حالی است که جنگ‌های استقلال آمریکا مربوط به دوره کریم‌خان زند است و به دوره قاجار که شاهد افزایش تولید و صادرات پنبه ایران هستیم ارتباطی ندارد، به‌ویژه که هدف درس، بررسی اوضاع اقتصادی قاجار است. در اینجا می‌بایستی «جنگ‌های داخلی آمریکا» (جنگ‌های الغای برده‌داری) جایگزین شود که هم موجب کاهش تولید و صادرات پنبه آمریکا شد و هم در دوره ناصری بود.

مورد دیگر اینکه در صفحه ۲۶، پاراگراف ۳، سطر ۴، «انقلاب با شکوه» نباید با «انقلاب صنعتی» اشتباه گرفته شود زیرا انقلاب با شکوه یک انقلاب اجتماعی در انگلستان بود و در سال ۱۶۸۸ م رخ داد ولی انقلاب صنعتی یک فرایند بود که در اواسط قرن هجدهم در اروپا و از انگلستان آغاز شد.

سیدحبیب حسینی، سرگروه تاریخ استان مازندران نیز به نقد کتاب پرداخت و گفت: مطالب مربوط به دوره قاجار براساس ادامه سبک دهم و یازدهم بر موضوع محور و پژوهشی تألیف شده است اما در دوره پهلوی و انقلاب اسلامی به موضوعات سیاسی اکتفا شده، یعنی به اوضاع فرهنگی و اقتصادی اشاره‌ای نشده است. شایسته بود که یک فصل به موضوعات سیاسی و یک فصل به موضوعات اجتماعی، و همان‌طور یک فصل هم به موضوعات اقتصادی و فرهنگی و غیره اختصاص یابد.

در زمینه نوگرایی در دوره قاجار نیز به

یک فصل نیاز است.

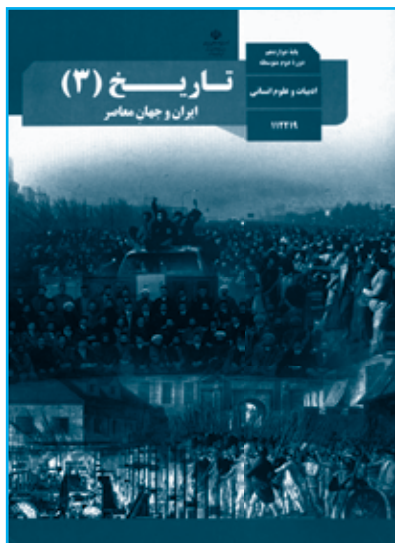
نشست دوم همایش ساعت ۱۵ آغاز شد و اختصاص داشت به دو سخنرانی. نخست **شیرزادی**، کارشناس مسئول دفتر آموزش متوسطه در خصوص برنامه عملیاتی دبیرخانه راهبردی درس تاریخ توضیحاتی داد. سپس دکتر **عباس پرتوی مقدم**، کارشناس مسئول گروه تاریخ دفتر تألیف ضمن اظهار نظر درباره تولید برنامه درسی و سند تحول بنیادین، در پاسخ به نقد کتاب تاریخ پایه

بود که حاکمیت بازماندگان نادرشاه افشار بر خراسان به طور کامل برانداخته می شود. البته آن ضربه اساسی را آقا محمدخان بر پیکر افشاریه وارد کرد، ولی حاکمیتشان باز در خراسان تا زمان فتحعلی شاه باقی بود. اما در مورد مقایسه نقش‌ها؛ باید بگوییم که من فکر می‌کنم در برخی مقایسه کردن‌ها باید دقیق‌تر باشیم. مثلاً در مورد مقایسه کریم‌خان با آقا محمدخان قاجار می‌دانیم که به کریم‌خان به طور کلی نگاه مثبت وجود

لازم است اشاره کنم که بعد از سقوط صفویه بود که مناطق قفقازی عملاً از خاک ایران جدا شد و حاکمیت ایران در آن مناطق رو به ضعف رفت و همین امر زمینه را برای استقلال‌خواهی برخی از مردم قفقاز فراهم کرد. اما، شما و ما نمی‌توانیم یک جانبه به تاریخ بنگریم. بله، اقداماتی که آقامحمدخان قاجار در جهت ایجاد وحدت سیاسی و ارضی انجام داد، خوب بود و این یک نکته مثبت و قابل توجهی در کارنامه اوست؛ اما آیا شما می‌توانید توجیه بکنید سعیت و خشونت را که آقامحمدخان قاجار در همه جا اعمال می‌کرد؟! آن خشونت و ضدیتی که او نسبت به زندیان داشت، آن جنایاتی که در حق مردم کرمان مرتکب شد! از طرفی هم حجم کتاب درسی و هم اینکه برخی موضوعات که مربوط به داخل می‌شود مانند جنبه‌های خشونت‌آمیز و رویه‌هایی که ممکن است روحیه‌ها و روش‌های خشونت‌آمیز را ترویج بکند، این‌ها همه باعث شده است که ما این‌گونه عمل کنیم. برای مثال، استدلال خیلی از مورخان این است که آن رفتار و کردار و سختگیری که آقامحمدخان نسبت به مردم تفلیس داشت، گرجی‌ها را به اینجا رساند که حتی به قیمت پیوستن به حاکمیت روسیه حسابشان را از ایران جدا کنند و گرجی‌ها این کار را کردند. با این حال باید بگوییم شما اگر یادتان باشد و با کتاب‌های ده پانزده سال گذشته آشنا باشید، می‌دانید که تقریباً در همه کتاب‌های تاریخ یک قضاوت منفی از شاهان قاجار طرح و بیان می‌شد. اما در این کتاب‌های جدید سعی شده است که آن نگاه و این قضاوت‌ها تعدیل شود، و به قول معروف: «عیب می‌جمله بگفتی، هنرش نیز بگو»

نقش زنان

دکتر پرتوی در خصوص نقش زنان که یکی از مباحث دبیران بود گفت: بله، درست است؛ واقعا قبول داریم که

دکتر پرتوی:

ما باید هر قدر می‌توانیم از اسامی وطنی استفاده کنیم نه نام‌هایی که دیگران بر ما تحمیل کرده‌اند. ما اصرار داریم که حتماً نام فارسی جزایر ایرانی خلیج فارس را در کتاب‌ها بیاوریم و بنویسیم

درد و آن به خاطر برخی ویژگی‌های مثبتی است که در وجود او هست و نیز ملاحظاتی که کریم‌خان، در آن شرایطی که کشورمان داشت، رعایت می‌کرد. شرایطی مانند بعد از جنگ‌های نادر و مسائلی که رخ داده بود و همچنین ظرفیت‌هایی که کریم‌خان با آن به قدرت رسیده بود. این شرایط را اگر بخواهیم نسنجیده با شرایط آقامحمدخان قاجار، مقایسه کنیم شاید خیلی معقول و منطقی نباشد.

یک رشته ویژگی‌های شخصیتی در وجود کریم‌خان هست که همان‌ها مانع می‌شود تا کشورگشایی بیشتری بکند. در واقع، جامعه‌ای که پس از چند دهه جنگ‌های داخلی و خارجی خسته و فرسوده شده بود، دیگر امکانات و ظرفیت‌هایش اجازه نمی‌داد که به جنگ ادامه دهد.

دوازدهم نیز سخن گفت. وی در ابتدا به روند تولید محتوای کتاب پایه دوازدهم پرداخت و گفت: تقریباً یک‌سال پیش بود که من در جلسه‌ای خدمت شما رسیدم و سرفصل‌های تاریخ دوازدهم را اعلام کردم و به بحث گذاشتیم و تقریباً با همان چارچوب کار را آغاز کردیم و تا تألیف کتاب پیش بردیم، اما متأسفانه در سه درس این کتاب شرایط آن‌گونه که ما می‌خواستیم پیش نرفت.

مقایسه نقش شاهان قاجار

دومین مبحث دکتر پرتوی در این همایش اختصاص داشت به نقدهای سرگروه‌های درس تاریخ. وی به مقایسه عملکرد نقش شاهان قاجار در پاسخ به یکی از سرگروه‌ها گفت: من فکر می‌کنم زمان فتحعلی‌شاه قاجار

تاریخ ما، یک تاریخ مردانه است، و این منحصر به ایران نیست و تاریخ جهان در مجموع «تاریخ مذکر» است. کتاب‌های درسی ما، آبخورش تحقیقات آکادمیک رسمی و دانشگاهی کشور است. در آنجاست که به نقش زنان کم پرداخته می‌شود. آموزش و پرورش خودش تولید علم نمی‌کند و از محتوا و کیفیتی که در مراکز تحقیقاتی و آموزش عالی کشور در داخل یا خارج تولید یا ترجمه می‌شود استفاده می‌کند.

در زمینه واقعیت نقش زنان در انقلاب مشروطیت یا در جنگ‌ها و غیره خیلی ادعا می‌شود. اما این ادعاها باید مبتنی بر دیدگاه علمی باشد تا ما بتوانیم در کتاب درسی به آن اشاره کنیم.

اسامی جغرافیایی

در زمینه اسامی جغرافیایی در کتاب نیز دکتر پرتوی گفت: ما باید هر قدر می‌توانیم از اسامی وطنی استفاده کنیم نه نام‌هایی که دیگران بر ما تحمیل کرده‌اند. باید ببینیم در اسناد مهمی که آمده است، حقیقت اسامی چیست؟ مثلاً در دوره هخامنشی، در زمینه نام دریای خزر چه بگوییم؟ این، در آن زمان، نام دیگری بوده، بعد دریای کاسپین می‌شود و بعد از آن هم دریای مازندران می‌شود. این‌ها بازی نیست. این، اتفاقاً منافع ملی ما است که اسامی را که دلالت بر یک بار حقوقی دارد مطرح و استفاده کنیم. در خلیج فارس هم همین‌طور است. ما اصرار داریم که حتماً نام فارسی جزایر ایرانی خلیج فارس را در کتاب‌ها بیاوریم و بنویسیم. من قبول دارم که باید سیاست و روش مدونی در دفتر تألیف باشد. البته ما داریم با گروه‌های دیگر هم رایزنی می‌کنیم که اسامی رسمی و مطرح بین‌المللی جغرافیایی را کار کنیم، اما آیا دلیل دارد تا زمانی که این اسامی رسمی نشده است از اسامی غیربومی استفاده کنیم؟

دورهٔ زندگی

در مورد حوزهٔ تاریخی و تمدنی زندگی

که جلوه‌های خوبی در زمینهٔ معماری دارد، زمینه‌هایی وجود داشته است. شما در کدام یک از دوره‌های تاریخی مشاهده می‌کنید که پر از تنش سیاسی، آشوب و جنگ‌های داخلی باشد، آرامش و رفاه اقتصادی نباشد، ولی معماری‌اش شکوفا باشد؟ ما چنین دوره‌ای نداریم. حتماً باید یک اتفاقاتی افتاده باشد، ثبات و آرامش سیاسی برقرار شده باشد و یک رونق نسبی حداقل در یک منطقه از کشور ایجاد شده باشد، تا مظاهر و جلوه‌های تمدنی ظاهر بشود و نمود پیدا کند.

امتیاز رویت

در مورد امتیاز رویت که یکی از مباحث سرگروه‌ها بود، دکتر پرتوی گفت: در این‌باره اقوال و قضاوت‌های مختلف وجود دارد. من قبول دارم که نه در امتیاز رویت و نه در امتیاز رژی یا همان توتون و تنباکو، یک کار تاریخی در حوزه اقتصاد و پژوهشی متقن و محکم و بررسی دقیق صورت نگرفته است. البته در این مورد باید یک پژوهش و تحقیقی در حوزهٔ اقتصادی صورت گیرد تا مسئله روشن و واضح شود. در کتاب درسی، مسائل خیلی خلاصه مطرح می‌شود. در ارتباط با راه‌آهن، اتفاقاً اسناد کاملاً روشن می‌کند که هر وقت در دورهٔ قاجار اقدامی برای تأسیس کشتیرانی و راه‌آهن انجام می‌شده، روس‌ها و انگلیسی‌ها با آن مخالفت و در آن کارشکنی می‌کردند.

ما معتقدیم در حوزهٔ آموزش، هیچ چیزی در تاریخ معاصر، بهتر از متن عقدنامه‌ها و متن امتیازنامه‌ها نمی‌تواند آموزنده و عبرت‌آموز باشد تا دانش‌آموز روی آن مذاقه کند. خود آن متن باید ارائه شود. کتاب درسی، وحی منزل نیست. من نمی‌دانم چرا در کشور ما اینقدر بر اهمیت و نقش کتاب درسی تأکید شده است که یک کلمه و یا جمله آن بالا و پایین نشود. ما آمدم متن قراردادهای دورهٔ قاجار را آماده کردیم تا همکاران بتوانند استفاده کنند، ضمن اینکه این اسناد به وفور در دسترس همگان قرار

دارد و با یک جست‌وجوی ساده، می‌توان متن آن را در اختیار دانش‌آموز قرار داد تا خود بچه‌ها قضاوت کنند.

حجم کتاب

در مورد حجم کتاب، که بحث سرگروه‌ها نیز بود، دکتر پرتوی گفت: واقعیت این است که در بخش اعتبارسنجی، اولین سؤالی که از گروه پرسیده شد اعتبارسنجی دربارهٔ حجم کتاب بود. مشکل حجم بیشتر در بخش ارزیابی وجود دارد و در آزمون‌ها خود را نشان می‌دهد. هنگامی که شما آزمون‌ها را برگزار می‌کنید، دانش‌آموزان مجبورند اسامی، عبارات، مفاهیم و واژه‌های اساسی کتاب را حفظ کنند و لذا دیگر توجهی به مفهوم و محتوای متن‌ها ندارند و انگیزه هم پیدا نمی‌کنند. به همین دلیل است که احساس می‌کنند این خواندن و حفظ کردن، هیچ اثر مثبتی در آیندهٔ تحصیلی و شغلی آن‌ها نخواهد داشت. هنگامی که ما یادگیری را مترادف و منحصر می‌کنیم در میزان به خاطر سپردن کلمات و واژه‌های کتاب و آن‌گونه ارزشیابی می‌کنیم، اگر حجم کتاب‌ها نصف همین میزان کنونی هم بشود، باز بچه‌ها تاب نمی‌آورند. شما اگر کتاب‌های دههٔ ۶۰، ۷۰ و ۸۰ را ببینید، متوجه می‌شوید که کتاب‌های امروز چقدر آب رفته و حجم آن‌ها کم شده، ولی بچه‌ها باز گله‌مند و ناراحت هستند و حق هم دارند چون اگر بخواهند نمره خوب بگیرند، باید به این شکل همهٔ متن‌ها را حفظ کنند. با روش کنونی آموزش اگر ساعت آموزش و تدریس دو برابر هم بشود، باز نتیجه نخواهد داشت. اگرچه می‌پذیریم که در مجموع، با توجه به تاریخ طولانی و پرفراز و نشیبی که ما ایرانیان داریم، این سخن که ساعات آموزش درس تاریخ، باید زیاد شود درست است.

دکتر پرتوی در ادامه به مباحث فعالیت‌های کتاب پرداخت و گفت: من نمی‌دانم چرا مطالبی که قرار است در امتحان نیاید باید از همان ابتدا خط بخورد،

در حالی که بخش‌های داخل کادرها مثل «بیشتر بدانیم» با سایر قسمت‌ها ارزش یکسانی دارد. فقط خواسته است آن بار آزمون‌ها را که جزئی‌محور و حافظه‌محور است کم‌تر بکند و آن مطالبی را که مهم‌تر است برایش فعالیت تعریف کرده تا روی آن کار بشود.

وی به محتوای بعضی از درس‌ها اشاره کرد و گفت: من فکر نمی‌کنم اگر درس هفتم مشکلی دارد دانش‌آموز را در فهم درس اول تا ششم دچار مشکل نکند. یا فکر نمی‌کنم که اگر درس هفتم مشکلی دارد، سبب شود دانش‌آموزان در درس هشتم یا درس نُه نیز دچار مشکل شوند. خوب ممکن است شما بگویید درس ده؛ قبول دارم؛ به هر حال درس

دکتر پرتوی:

در زمینه واقعیت نقش زنان در انقلاب مشروطیت یا در جنگ‌ها و غیره خیلی ادعا می‌شود. اما این ادعاها باید مبتنی بر دیدگاه علمی باشد تا ما بتوانیم در کتاب درسی به آن اشاره کنیم

ده، درسی نیست که بنیان کاوشگری و تحقیق‌گری داشته باشد. اما آیا می‌توان پذیرفت که چون درس ده این شرایط را دارد دانش‌آموز درس نفت را نمی‌فهمد؟ یعنی درسی را که می‌گوید چرا نهضت ملی شدن صنعت نفت در ایران به وقوع پیوست و پیامدهایش چه بود و چرا به کودتا منجر شد؟ نه، این‌ها اشکال کتاب نیست اگر چه قبول دارم کتاب دارای اشکال‌هایی هست.

طراح سؤال

در طرح ارزشیابی دکتر پرتوی به سند تحول بنیادین اشاره کرد و گفت: اسنادی که مطرح شد (سند تحول بنیادین) راجع به ارزشیابی دیدگاه روشنی دارد که حقیقتاً یک تلقی عالمانه

تربیتی رشددهنده از ارزشیابی است. نباید ارزشیابی را صرفاً وسیله‌ای برای سنجش میزان محفوظات دانش‌آموز قرار دهیم، یا برای اینکه به دانش‌آموز گفته‌ایم این کار را انجام بده و اگر انجام داده، پاداشش بدهیم و برعکس. تا هنگامی که این نگاه و تلقی از ارزشیابی وجود دارد و یادگیری مساوی و منحصر و محدود است به میزان انباشت ذهنی کلمات، واژه‌ها و عبارات‌های کتاب برای دانش‌آموزان وضع مطلوبی نخواهند داشت. ما با مرکز سنجش صحبت کردیم، آن‌ها می‌گویند هیچ‌کس نمی‌تواند طراح سؤال کنکور باشد جز دبیری که در همان سال تحصیلی حداقل ۶ ساعت ابلاغ برای تدریس آن درس داشته باشد.

بارمبندی و طرح سؤال

بارمبندی آزمون بحث دیگر دکتر پرتوی بود. وی گفت:

برنامه درسی تاریخ، همانند سایر برنامه‌های درسی، به لحاظ ارزشیابی و سنجش با مسائل و مشکلات زیادی مواجه است. در برنامه‌های درسی، ارزشیابی عمدتاً بر سنجش محفوظات ذهنی و طراحی آزمون‌های حافظه‌محور، نکته‌یاب و دقت‌سنج متمرکز است در حالی که نسبت به سطوح دانشی، درک، فهم، تحلیل، تفکر، اعتنا و توجه درخوری ندارد. برای رفع این کاستی، گروه برنامه‌ریزان و مؤلفان کتاب‌های درسی تاریخ، تغییراتی را در نظام بarmبندی کتاب‌های نونگاشت ایجاد کردند؛ به این شرح که: از یک سو برای آنکه دست دبیر و طراح سؤال در طراحی پرسش‌های مفهومی باز باشد، برای درس‌های مختلف به جای یک نمره ثابت بازه‌ای از نمره را در نظر گرفتند، و از سوی دیگر به منظور کاستن از تحمیل فشارهای گوناگون بر دانش‌آموزان در آزمون پایانی، دو بسته انتخابی سؤال برای نیمه اول کتاب پیشنهاد کردند. علاوه بر آن در کنار جدول بarmبندی کمی، یک جدول

بارمبندی کیفی نیز طراحی شد. گروه مذکور بarmبندی کتاب تاریخ ۳ را نیز به همان سبک و سیاق بarmبندی کتاب‌های تاریخ ۱ و ۲ طراحی کرد و به مرکز سنجش وزارت آموزش و پرورش ارسال نمود؛ اما آن مرکز این شیوه بarmبندی را نپذیرفت و گروه تألیف ناگزیر به طراحی بarmبندی غیربازه‌ای و غیرانتخابی شد.

در مقابل، همکاران ما در مرکز سنجش قول دادند که تلاش خواهند کرد آزمون نهایی با توجه به جدول بarmبندی کیفی و جدول اهداف و انتظارات عملکردی درس‌های کتاب تاریخ ۳ انجام شود.

پرتوی در خصوص حذفیات آزمون‌های کتبی (پایانی - نهایی) و کنکور گفت: دبیران محترم باید بدانند که از محتوای نقشه‌های تاریخی و نمودارهای خط زمان و نیز مطالب مندرج در جدول‌ها و هرآنچه که با عنوان «بررسی شواهد و مدارک» و یا «بیشتر بدانیم» آمده است نباید پرسشی طرح شود که پاسخ دادن به آن مستلزم خواندن و به خاطر سپردن این‌گونه مطالب باشد؛ در عین حال، طراح و دبیر می‌تواند با ارائه نقشه‌های تاریخی و یا متن شواهد و مدارک در برگه آزمون، پرسش‌های استنباطی و تحلیلی درباره آن‌ها طرح کند.

نشست با انجمن ایرانی تاریخ، سومین برنامه این همایش بود که با حضور **دکتر یوسفی‌فر**، استاد دانشگاه و رئیس هیئت‌مدیره انجمن ایرانی تاریخ و **دکتر صیامیان**، نائب‌رئیس انجمن برگزار شد.

نخست دکتر یوسفی‌فر در پیرامون مطالعه و آموزش تاریخ، اهمیت شغلی معلمان تاریخ و فعالیت‌های انجمن ایرانی تاریخ سخنانی ایراد کرد و در ادامه دکتر صیامیان بحث آموزش شبکه‌ای و شبکه آموزش را برای سرگروه‌های درس تاریخ تشریح نمود.

در پایان همایش، بیانیه‌ای نیز از سوی دبیرخانه راهبردی درس تاریخ قرائت شد.